

ŁUKASZ MIKOŁAJ SOKOŁOWSKI*

ORCID: 0000-0001-7391-7205

Przeciwdziałanie marnowaniu żywności jako wyzwanie współczesności – studium porównawcze prawa polskiego i niemieckiego¹

Wprowadzenie

Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego jest wyzwaniem o charakterze zasadniczym². Szczególnie istotne jest zaspokojenie wzrastającego zapotrzebowania na żywność³. Mając na względzie, że globalny popyt na żywność będzie w przyszłości wzrastał, UE powinna być w stanie przyczynić się do jego zaspokojenia⁴. Według FAO wyżywienie światowej populacji w 2050 r. możliwe będzie poprzez zwiększenie produkcji żywności o 70%⁵. Jest to bardzo trudne zadanie, bowiem już teraz prawie 80% gruntów rol-

* Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

¹ Artykuł stanowi efekt badań naukowych autora finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki w ramach realizacji projektu badawczego nr 2019/03/X/HS5/00808 pt. „Prawne aspekty przeciwdziałania marnotrawieniu żywności – studium porównawcze prawa polskiego i niemieckiego”.

² R. Budzinowski, *Współczesne wyzwania związane z żywnością i ich rola w kształtowaniu polityki rolnej i prawa rolnego*, „Przeгляд Prawa Rolnego” 2015, nr 2, s. 17.

³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów WPR do 2020 r.: sprostać wyzwaniom przyszłości związanym z żywnością, zasobami naturalnymi oraz aspektami terytorialnymi, COM(2010) 672, s. 2.

⁴ Ibidem, s. 5.

⁵ <http://www.fao.org/livestock-environment/en/> [dostęp: 1.03.2022].

nych wykorzystuje się do hodowli zwierząt gospodarskich i pod uprawę paszy dla nich⁶.

Długotrwałe bezpieczeństwo żywnościowe może być z jednej strony zapewnione poprzez zwiększenie innowacyjności rolnictwa, przemysłu spożywczego, stosowanie nowatorskich i bezpiecznych metod produkcji, nowych lub nieznanych dotąd środków spożywczych. Z drugiej strony warto szukać rozwiązań w działaniach mających zapobiegać marnotrawieniu żywności. Jak wskazywała już Rada UE, głód pozostaje jednym z najpilniejszych wyzwań rozwojowych, a jednocześnie na świecie produkuje się żywność w ilościach przekraczających wszelkie potrzeby⁷. Tak więc realną szansą na zwiększenie dostępności żywności jest odpowiednie zagospodarowanie żywności, która uległaby zmarnotrawieniu, i ograniczenie strat żywności. Należy podkreślić, że te dwa sposoby nie mają charakteru rozłącznego, a zwiększanie innowacyjności i równoległe podejmowanie działań mających ograniczać marnotrawstwo może stanowić szansę na zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego.

Z uwagi na to, że wielokrotnie zajmowano się już zagadnieniem prawnych aspektów wdrażania innowacji w branży rolno-spożywczej⁸, uzasadnione jest podjęcie tematu przeciwdziałania marnowaniu żywności, zwłaszcza w ujęciu komparatystycznym. Zasięg tego zjawiska ma bowiem charakter globalny, ale przeciwdziałać mu należy już na poziomie regionalnym, a nawet lokalnym. Prowadzone rozważania będą porównaniem sposobów przeciwdziałania marnowaniu żywności w Polsce i w Niemczech. Na tej podstawie podjęta zostanie próba oceny ich skuteczności. Porównania tego nie można dokonać bez wcześniejszej analizy prawodawstwa unijnego.

1. Przeciwdziałanie marnowaniu żywności w UE

W prawodawstwie unijnym brakuje pojęcia „marnotrawienie żywności”. Mimo to wydaje się, że instytucje UE są świadome ogromnej skali tego zjawiska. Od ponad dekady zarówno Komisja, jak i Parlament Europejski

⁶ *Insect Protein – Feed for the Future*, s. 7, http://www.proteinsect.eu/fileadmin/user_upload/press/proteinsect-whitepaper-2016.pdf [dostęp: 1.03.2022].

⁷ Konkluzje Rady UE z 28 czerwca 2016 r. „Marnotrawienie żywności i straty żywności”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10730-2016-INIT/pl/pdf>, s. 3, pkt 4 [dostęp: 1.03.2022].

⁸ Zob. m.in. Ł.M. Sokołowski, *The placing of novel foods on the EU market in the light of new EU regulations*, Poznań 2020.

wyrażają zaniepokojenie tym problemem oraz proponują inicjatywy mające na celu jego ograniczenie⁹.

Jednym z pierwszych dokumentów zwracających uwagę na to zjawisko był Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy”¹⁰. Komisja wskazała w nim, że „łańcuch wartości żywności i napojów w UE przyczynia się w 17% do naszych bezpośrednich emisji gazów cieplarnianych i w 28% do zużycia surowców, przez co oddziaływanie naszych struktur konsumpcji ma charakter globalny”¹¹. Do bardziej efektywnego gospodarowania zasobami i bezpieczeństwa żywnościowego na poziomie globalnym mogą przyczynić się wspólne wysiłki rolników, przemysłu spożywczego, detalistów i konsumentów wsparte zasobooszczędnymi technikami produkcji, zrównoważonymi wyborami żywności i ograniczeniem marnotrawstwa żywności¹². Zgodnie z przyjętym założeniem do 2020 r. miały zostać rozpowszechnione zachęty na rzecz zdrowszej i bardziej zrównoważonej produkcji i konsumpcji żywności, które miały doprowadzić do obniżenia o 20% wykorzystania zasobów w łańcuchu żywnościowym¹³. Do 2020 r. usuwanie jadalnych odpadów żywności miało zmniejszyć się o połowę w UE¹⁴. Komisja zobowiązała się dokonać pogłębionej oceny, w jaki sposób najlepiej ograniczyć marnotrawstwo w łańcuchu dostaw żywności, oraz wezwała państwa członkowskie do uwzględnienia problemu marnotrawstwa żywności w krajowych programach zapobiegania powstawaniu odpadów¹⁵.

Kolejnym z istotnych dokumentów była rezolucja „Jak uniknąć marnotrawienia żywności: strategię na rzecz poprawy wydajności łańcucha żywnościowego w UE”¹⁶. Parlament wezwał w niej Komisję do przedstawienia wniosku ustawodawczego zawierającego definicję marnotrawienia

⁹ L.G. Vaqué, *Food Loss and Waste in the European Union: A New Challenge for the Food Law?*, „European Food and Feed Law Review” 2015, nr 1, s. 25.

¹⁰ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z 20 września 2011 r. „Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy”, KOM(2011) 571.

¹¹ *Ibidem*, s. 21.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, s. 21–22.

¹⁶ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 19 stycznia 2012 r. „Jak uniknąć marnotrawienia żywności: strategię na rzecz poprawy wydajności łańcucha żywnościowego w UE” (Dz. Urz. UE C nr 227E).

żywności¹⁷, a także zawarł wiele ważnych informacji o skali zjawiska oraz propozycji i postulatów, jak mu przeciwdziałać.

Komisja w Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Utworzenie Europejskiego Planu Działania na rzecz Sektora Detalicznego” z 31 stycznia 2013 r.¹⁸ wskazała, że podnoszenie świadomości i pomaganie konsumentom w walce z marnotrawstwem żywności jest niezwykle ważne dla stworzenia zrównoważonych modeli wyborów konsumentów, a do marnotrawstwa żywności prowadzą przede wszystkim: niewydolność łańcucha dostaw, niewydolność zarządzania zapasami, strategie marketingowe oraz standardy marketingowe (odrzućcie produktów ze względu na ich opakowanie, chociaż jakość żywności i jej bezpieczeństwo są bez zarzutu)¹⁹. Mając na względzie to, że pełniona przez detalistów rola pośredników ma zasadnicze znaczenie dla ograniczenia marnotrawstwa żywności, Komisja zobowiązała się pomagać detalistom w realizacji działań mających na celu zmniejszenie marnotrawstwa żywności, bez narażania jej bezpieczeństwa (podnoszenie świadomości, komunikacja, ułatwienie redystrybucji na rzecz banków żywności itp.), np. poprzez umowę detalistów w sprawie odpadów. Ponadto zobowiązała się zająć opracowaniem długoterminowej polityki w sprawie marnotrawstwa żywności²⁰. W porozumieniu z zainteresowanymi stronami Komisja określi najlepsze praktyki prowadzące do bardziej przyjaznych dla środowiska i bardziej zrównoważonych łańcuchów dostaw oraz do zminimalizowania zużycia energii przez punkty sprzedaży detalicznej, a w ramach istniejących forów będzie zachęcać detalistów do stosowania najlepszych praktyk²¹.

Dostrzegając negatywne konsekwencje marnotrawienia żywności i potrzebę zmian, rozpoczęto tworzenie ram prawnych dla działań mających służyć ograniczaniu i zwalczaniu tego zjawiska. Rada ds. Rolnictwa i Rybołówstwa 28 czerwca 2016 r. przyjęła konkluzje w sprawie marnotrawienia żywności i strat żywności²², w których wskazała szereg inicjatyw mających

¹⁷ Ibidem, pkt 15.

¹⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z 31 stycznia 2013 r. „Utworzenie Europejskiego Planu Działania na rzecz Sektora Detalicznego”, COM(2013) 36 final.

¹⁹ Ibidem, s. 14–15.

²⁰ Ibidem, działanie nr 6, s. 15.

²¹ Ibidem, działanie nr 7, s. 15.

²² Konkluzje Rady UE z 28 czerwca 2016 r. „Marnotrawienie żywności i strat żywności”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10730-2016-INIT/pl/pdf> [dostęp: 1.03.2022].

je ograniczyć. Zaapelowała również do państw członkowskich i Komisji, aby m.in.: skuteczniej monitorowały sytuację i zbierały dane w celu lepszego zrozumienia problemu, w przyszłym prawie UE skupiły się na zapobieganiu marnotrawstwu i stratom żywności oraz na większym użyciu biomasy, a także ułatwiły oddawanie niesprzedanej żywności organizacjom charytatywnym²³.

Komisja Europejska w 2016 r. ustanowiła Unijną Platformę ds. Strat i Marnotrawienia Żywności, która ma wspierać UE w realizacji jej celu – zrównoważonego rozwoju. Skupia ona państwa członkowskie i wszystkie podmioty w łańcuchu żywnościowym, aby pomóc w określeniu środków koniecznych do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju w dziedzinie marnowania żywności oraz umożliwić wymianę najlepszych praktyk i osiągniętych wyników²⁴. Rezultatem prac tej platformy są m.in. przyjęte w 2017 r. wytyczne UE dotyczące darowizny żywności²⁵ oraz przyjęte 16 kwietnia 2018 r. wytyczne w sprawie stosowania jako paszy żywności, która nie jest już przeznaczona do spożycia przez ludzi²⁶. Ponadto oprócz czterech podgrup (podgrupa ds. przekazywania żywności, podgrupa ds. wypracowania jednolitej metodologii pomiaru odpadów żywnościowych, podgrupa ds. likwidowania barier, które uniemożliwiają bezpieczne wykorzystanie zasobów żywnościowych w łańcuchu dostaw, podgrupa ds. działania i implementacji) działających w ramach Unijnej Platformy ds. Strat i Marnotrawienia Żywności w 2018 r. powołano podgrupę ds. oznaczania datą²⁷. Zadaniem tej podgrupy jest m.in. przeanalizowanie i promowanie bardziej spójnego rozumienia i używania terminów: „przydatność do spożycia” oraz „data minimalnej trwałości”, stosowanych na etykietach produktów żywnościowych, przez konsumentów, jak również podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze²⁸. Jak wynika bowiem z badań przeprowadzonych przez Komisję, 18% obywateli UE nie rozumie sformułowania „najlepiej spożyć przed”²⁹.

²³ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/food-losses-waste/> [dostęp: 1.03.2022].

²⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3989_pl.pdf, s. 2 [dostęp: 1.03.2022].

²⁵ Zawiadomienie Komisji – Wytyczne UE w zakresie darowizny żywności (Dz. Urz. UE C nr 361), s. 1 i n.

²⁶ Zawiadomienie Komisji – Wytyczne w sprawie stosowania jako paszy żywności, która nie jest już przeznaczona do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. UE C nr 133), s. 2 i n.

²⁷ Stanowisko Rządu wobec senackiego projektu ustawy o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności (druk nr 2431), s. 3.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 19 stycznia 2012 r. „Jak uniknąć marnotrawienia żywności: strategię na rzecz poprawy wydajności łańcucha żywnościowego w UE” (Dz. Urz. UE C nr 227E), s. 25 i n., pkt 32.

Warto podkreślić, że w 2021 r. prawodawca unijny ułatwił podmiotom prowadzącym przedsiębiorstwa spożywcze redystrybuowanie środków spożywczych w postaci darowizn³⁰. Podmioty te zobowiązane są regularnie sprawdzać, czy żywność, za którą są odpowiedzialne, nie jest szkodliwa dla zdrowia i czy jest zdatna do spożycia przez ludzi³¹. Jeżeli przeprowadzona kontrola jest zadowalająca, podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze mogą dokonywać redystrybucji żywności. Może to mieć miejsce w przypadku żywności, w odniesieniu do której stosuje się termin „przydatność do spożycia” – przed upływem tego terminu, w przypadku żywności, w odniesieniu do której stosuje się datę minimalnej trwałości – przed upływem i po upływie tego terminu, lub w przypadku żywności, dla której data minimalnej trwałości nie jest wymagana – w dowolnym momencie. Konieczne jest jednak wcześniejsze sprawdzenie przez podmioty dokonujące darowizny, czy żywność nie jest szkodliwa dla zdrowia i jest zdatna do spożycia przez ludzi.

Trzeba zauważyć, że mimo licznych dokumentów wydawanych przez organy UE przyjęto niewiele instrumentów prawnych, których celem jest przeciwdziałanie marnowaniu żywności, a ich zakres jest bardzo ograniczony. Dlatego niektóre państwa członkowskie, np. Francja, wprowadziły rozwiązania prawne mające na celu zapobieganie marnotrawieniu żywności zdatnej do spożycia. Próby wprowadzenia podobnych regulacji podjęto m.in. we Włoszech czy w Wielkiej Brytanii³².

2. Przeciwdziałanie marnowaniu żywności w Polsce

W Polsce brakuje szczegółowych i bieżących szacunków skali marnowania żywności. Przede wszystkim nie gromadzono dotąd szczegółowych informacji o ilości marnowanej żywności na poszczególnych etapach ani danych dotyczących przekazywania jej na cele charytatywne. Brak wiary-

³⁰ Zob. rozdział Va załącznika nr 2 do rozporządzenia (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych (Dz. Urz. UE L nr 139), s. 1.

³¹ Zgodnie z art. 14 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. UE L, nr 31), s. 1.

³² K. Leśkiewicz, *Prawne aspekty przeciwdziałania marnowaniu żywności*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2015, nr 2, s. 127.

godnych danych statystycznych mógł wpłynąć również na to, że w polskim ustawodawstwie przeciwdziałanie marnowaniu żywności nie było dotychczas kompleksowo uregulowane.

Polska ustanowiła warunki ustrojowe do podejmowania działań służących przeciwdziałaniu zjawisku marnowania żywności, które rodzi daleko idące konsekwencje nie tylko natury etycznej, ale także społecznej, gospodarczej i środowiskowej. Takie działania są bowiem wyrazem odpowiedzialności społecznej, której pogodzenie z prawami ekonomii zakłada koncepcja społecznej gospodarki rynkowej³³, stanowiącej zgodnie z art. 20 Konstytucji RP³⁴ podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 5 Konstytucji RP zakłada kierowanie się przez Rzeczpospolitą Polską zasadą zrównoważonego rozwoju. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego w ramach zasad zrównoważonego rozwoju mieści się nie tylko ochrona przyrody czy kształtowanie ładu przestrzennego, ale także należyta troska o rozwój społeczny i cywilizacyjny, związany z koniecznością budowania stosownej infrastruktury niezbędnej dla – uwzględniającego cywilizacyjne potrzeby – życia człowieka i poszczególnych wspólnot³⁵. Celem zrównoważonego rozwoju jest zachowanie środowiska w stanie zapewniającym korzystanie z niego przez obecne i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz różnorodności biologicznej obejmującej wszystkie poziomy: genowy, gatunkowy, krajobrazowy i ekosystemowy³⁶.

Należy również podkreślić, że obowiązek ochrony środowiska Konstytucja RP nakłada zarówno na władze publiczne, jak i na każdego obywatela. Zgodnie z art. 74 Konstytucji władze publiczne zobowiązane są prowadzić politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom. Natomiast art. 86 Konstytucji stanowi, że każdy jest zobowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Jak zaznacza się w piśmiennictwie, obowiązek dbałości o stan środowiska nie polega tylko na powstrzymaniu się od działań mogących szkodzić środowisku, ale chodzi także o zachowanie czynne, o przeciwdziałanie lub zapobieganie szkodliwym

³³ M. Biliński, A. Żurawik, w: R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *Publiczne prawo gospodarcze. System Prawa Administracyjnego*, t. 8A, Warszawa 2018, s. 464.

³⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

³⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 czerwca 2006 r., sygn. akt K 23/05.

³⁶ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, SIP Legalis, komentarz do art. 5.

wpływowi na środowisko oraz o działania mające na celu przywrócenie równowagi przyrodniczej³⁷.

Do niedawna brakowało regulacji nakładających na uczestników łańcucha żywnościowego jakiegokolwiek obowiązków w zakresie przeciwdziałania marnowaniu żywności, a także systemów wsparcia, zaś zmiany przepisów podatkowych jedynie częściowo zlikwidowały dotychczasowe nadmierne i nieproporcjonalne ograniczenia. Od 1 stycznia 2009 r. zwolniono z podatku od towarów i usług darowiznę dokonywaną przez producentów, której przedmiotem są produkty spożywcze, z wyjątkiem napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 1,2% oraz napojów alkoholowych będących mieszaniną piwa i napojów bezalkoholowych, w których zawartość alkoholu przekracza 0,5%, jeżeli jest ona przekazywana na rzecz organizacji pożytku publicznego³⁸, z przeznaczeniem na cele działalności charytatywnej prowadzonej przez tę organizację³⁹. Natomiast od 1 października 2013 r. powyższe zwolnienie przewidziano także, gdy takie darowizny dokonywane są również przez innych uczestników łańcucha żywnościowego⁴⁰.

Warto wspomnieć, że 18 września 2019 r. weszła w życie ustawa o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności⁴¹. Stanowi ona efekt wieloletnich prac legislacyjnych. Z pewnością liczne uwagi, zastrzeżenia i zmiany projektu ustawy miały wpływ na długotrwałość procesu legislacyjnego – prace nad wniesionym 22 lipca 2016 r. projektem trwały ponad 3 lata.

Niestety pojęcie marnowania żywności zostało zdefiniowane w sposób bardzo ograniczony. Należy przez nie rozumieć wycofywanie z etapu dystrybucji środków spożywczych, które spełniają wymogi prawa żywnościowego, szczególnie ze względu na zbliżający się koniec terminu przydatności do spożycia lub daty minimalnej trwałości lub ze względu na wady wyglądu tych środków spożywczych albo ich opakowań, i przeznaczanie ich do unieszkodliwienia jako odpady. Tak znaczne zawężenie definicji ma konsekwencje w zakresie normatywnym nowej regulacji. Ogranicza się ona bowiem wyłącznie do sektora dystrybucji i określa obowiązki podmiotów prowadzących przedsiębiorstwa spożywcze w zakresie sprzedaży

³⁷ Ibidem, komentarz do art. 86.

³⁸ W rozumeniu ustawy z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 ze zm.).

³⁹ Art. 1 pkt 34 lit. a) ustawy z 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 209, poz. 1320).

⁴⁰ Art. 1 ust. 1 lit. a) ustawy z 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1027).

⁴¹ Ustawa z 19 lipca 2019 r. o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności (Dz. U. poz. 1680; dalej: ustawa).

środków spożywczych w jednostce lub jednostkach handlu detalicznego lub hurtowego o powierzchni sprzedaży powyżej 250 m², w których przychody ze sprzedaży środków spożywczych stanowią co najmniej 50% przychodów ze sprzedaży wszystkich towarów. Wąskie określenie zakresu normatywnego ustawy rodzi wiele wątpliwości zarówno w środowiskach naukowych, w tym prawniczych, jak i w sektorze gospodarki rolno-spożywczej. Podmioty, na które prawodawca nakłada obowiązki normatywne, stanowią grupę, która najmniej przyczynia się do powstawania tego zjawiska w UE – ich udział wynosi jedynie 5%⁴².

Ustawa przewiduje po stronie dystrybutorów kilka dodatkowych obowiązków. Pierwszym z nich jest zawarcie umowy z organizacją pozarządową w sprawie nieodpłatnego przekazywania żywności na określone cele społeczne.

Umowa ma dotyczyć przekazywania żywności spełniającej wymogi prawa żywnościowego, a nieprzeznaczonej do sprzedaży, w szczególności ze względu na wady wyglądu tej żywności lub jej opakowań. Obowiązek zawarcia umowy może budzić jednak wątpliwości. Z jednej strony prawodawca zobowiązuje dystrybutorów do zawierania umów, z drugiej – nie obliuguje do tego organizacji pożytku publicznego. Poza tym to, że ustawodawca określił, co powinno znaleźć się w porozumieniu, ale nie wymienił w ustawie obowiązków organizacji pozarządowych, może utrudniać zawieranie umów. Organizacje pozarządowe, chcąc uniknąć zaciągania dodatkowych zobowiązań, mogą odmawiać zawierania porozumień z dystrybutorami żywności. Problematiczną kwestią może być również swoboda stron w zakresie określenia podziału kosztów między dystrybutorem a organizacją pozarządową. Biorąc pod uwagę fakt, że organizacje pozarządowe dysponują ograniczonymi środkami finansowymi, zawarcie umowy darowizny żywności może zależeć od tego, czy sklepy będą w stanie ponieść większość związanych z tym kosztów.

Kolejnym obowiązkiem jest prowadzenie w jednostkach handlu kampanii edukacyjno-informacyjnych w zakresie racjonalnego gospodarowania żywnością oraz przeciwdziałania marnowaniu żywności co najmniej raz w roku przez dwa kolejne tygodnie, w każdym dniu działalności jednostki handlu. Kampanie mają być prowadzone przez sprzedawców żywności wspólnie z organizacją pozarządową, z którą zawarto umowę, co należy oceniać pozytywnie. Sprzedawcy żywności mają bowiem zdecydowanie większe

⁴² *Fusions. Estimates of European food waste levels. Reducing food waste through social innovation*, Stokholm 2016, s. 4, <https://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf> [dostęp: 1.03.2022].

możliwości oddziaływania na konsumentów, a organizacje pozarządowe mogą nie mieć doświadczenia w prowadzeniu takich kampanii⁴³. Niestety niesprecyzowanie zakresu i minimalnych kosztów, jakie należy ponieść w związku z realizacją tego zadania, może spowodować, że kampanie te mogą być pozorne.

Określone w ustawie podmioty prowadzące przedsiębiorstwo spożywcze zobowiązane są także do ponoszenia opłat za marnowanie żywności. Opłaty te są w rzeczywistości swoistą sankcją finansową, którą oblicza się jako iloczyn stawki i masy marnowanej żywności (0,1 zł za 1 kg marnowanej żywności). Prawodawca wprowadza zasadę samonaliczania, zgodnie z którą obowiązany podmiot sam ustala wysokość opłaty i wnosi ją na rachunek bankowy organizacji pozarządowej, z którą zawarł umowę dotyczącą nieodpłatnego przekazywania żywności na cele społeczne. Środki pochodzące z opłaty organizacja pozarządowa ma przeznaczać na wykonywanie określonych zadań publicznych⁴⁴. Podstawę obliczenia opłaty stanowi 90% masy marnowanej żywności. Z jednej strony takie rozwiązanie wydaje się słuszne, ponieważ uwzględnia niemożliwe do całkowitego wyeliminowania przypadki, w których nawet przy należytych wykonywaniu obowiązków nałożonych ustawą konieczne jest przeznaczenie części żywności do unieszkodliwiania jako odpady⁴⁵. Z drugiej strony trzeba podkreślić, że ustawa nie precyzuje, jak postępować z żywnością, która nie nadaje się już do przekazania lub której nie odbierze organizacja pozarządowa. Wątpliwości mogą dotyczyć tego, czy stanowi ona w ogóle podstawę do naliczania opłat.

Pozytywnie należy ocenić nałożenie na sprzedawców żywności, organizacje pozarządowe oraz wojewódzki fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej dodatkowych obowiązków sprawozdawczych. Zebrane dane mogą zostać wykorzystane przy ocenianiu faktycznych rozmiarów tego zjawiska. Brak jest bowiem rzetelnych informacji o rzeczywistym poziomie marnowania żywności w Polsce, a przedstawiane publicznie dane mają jedynie charakter szacunkowy⁴⁶.

Ustawodawca przewiduje również zasady nakładania pieniężnych kar administracyjnych za niewykonanie ustawowych obowiązków. Kary te są stosunkowo niskie, za niezawarcie z organizacją pozarządową umowy dotyczącej nieodpłatnego przekazywania żywności na cele społeczne – 5000 zł, natomiast za niewniesienie lub wniesienie w niepełnej wysokości lub w ter-

⁴³ Uzasadnienie do projektu ustawy..., s. 7.

⁴⁴ W zakresie określonym w art. 2 pkt 2 ustawy.

⁴⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy..., s. 6.

⁴⁶ Ibidem, s. 1.

minie opłaty – od 500 zł do 10 000 zł, i dlatego mogą nie być skutecznym środkiem prewencji generalnej.

Trzeba podkreślić, że skuteczne przeciwdziałanie marnowaniu żywności wymaga także zwiększania świadomości społecznej oraz prowadzenia i wspierania lokalnych inicjatyw w tym zakresie. W ostatnich latach dostrzega się różnorodne działania zarówno obywatelskie, jak i podejmowane przez Banki Żywności, przedsiębiorców sektora spożywczego, organizacje pozarządowe i organy administracji publicznej. Wśród inicjatyw podejmowanych w Polsce można wyróżnić: działalność jadłodzielni, odrębne półki sklepowe z żywnością o krótkim terminie przydatności do spożycia, liczne kampanie edukacyjne, a także lunch i kolację „Zero waste”, które miały miejsce 16 października 2018 r. w poznańskiej restauracji Concordia Taste. Działania te odgrywają istotną rolę w przeciwdziałaniu marnowaniu żywności. Nie budzi bowiem wątpliwości, że bez udziału i zaangażowania społeczeństwa ograniczenie tego zjawiska będzie niemożliwe. Największy udział w marnowaniu żywności ma bowiem etap konsumpcji żywności⁴⁷, w przypadku którego możliwość ingerencji prawodawcy jest bardzo ograniczona.

3. Przeciwdziałanie marnowaniu żywności w Niemczech

Wydaje się, że w Niemczech działania mające na celu zapobieganie marnowaniu żywności różnią się nieco od inicjatyw podejmowanych w Polsce. Mimo że poziom ubóstwa wzrasta również w Niemczech⁴⁸, to działania mające na celu zapobieganie temu zjawisku opierają się w ostatnich latach głównie na edukacji konsumentów, opracowywaniu materiałów dydaktycznych dla instytucji publicznych i szkół oraz narzędzi do prowadzenia kampanii informacyjnych⁴⁹. Od 2012 r. realizowana jest przez Federalne Ministerstwo Żywności i Rolnictwa (BMEL) akcja „Zu gut für die Tonne!”, w ramach której konsumenci informowani są o wartości żywności, przyczynach marnowania oraz sposobach ograniczania tego zjawiska⁵⁰. Akcja

⁴⁷ *Fusions. Estimates of European food waste levels...*

⁴⁸ T. Mettke, *Die große Verschwendung*, „Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht” 2017, nr 6, s. 662.

⁴⁹ M. Wiemers, *Das Problem der Lebensmittelverschwendung*, „Behr’s Jahrbuch” 2017, s. 105–106.

⁵⁰ Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, *Nationale Strategie zur Reduzierung der Lebensmittelverschwendung*, Berlin 2019, s. 9.

ta jest ciągle rozwijana, a poświęcona jej strona internetowa stanowi źródło licznych porad i wskazówek oraz informacji na temat różnych działań podejmowanych w celu ograniczenia marnotrawienia żywności.

Na uwagę zasługuje również akcja „Zu gut für die Tonne! – Bundespreis”⁵¹. BMEL co roku przyznaje nagrodę inicjatorom wyróżniających się projektów, którzy dzięki konkretnym, pionierskim pomysłom i zaangażowaniu przyczyniają się do ograniczenia marnotrawstwa żywności. Nagroda jest przyznawana projektom z różnych dziedzin w całym łańcuchu dostaw żywności: od produkcji i handlu do przetwarzania żywności w sektorze gastronomicznym i w gospodarstwach domowych. W konkursie może wziąć udział każdy. Nagroda federalna jest przyznawana jednemu projektowi w każdej z pięciu kategorii: rolnictwo i produkcja, handel, sektor restauracyjny i gastronomiczny, społeczeństwo i edukacja oraz digitalizacja. Dla koncepcji i projektów w fazie początkowej lub rozwojowej przewidziano dodatkowe nagrody finansowe o łącznej wartości 15 000 euro.

W lutym 2019 r. BMEL przedstawiło krajową strategię ograniczania marnotrawienia żywności⁵². Jako cel określono ograniczenie marnowania żywności o połowę do 2030 r. Pod przewodnictwem BMEL utworzono pięć forów dialogu: dla rolnictwa, przetwórstwa spożywczego, handlu hurtowego i detalicznego, gastronomii oraz gospodarstw domowych⁵³. Fora stanowią miejsce spotkań interesariuszy, ekspertów, przedstawicieli firm, stowarzyszeń, polityków i organizacji pozarządowych. Spotkania mają służyć opracowywaniu, testowaniu i wdrażaniu środków przeciwdziałających marnotrawieniu żywności. W każdym sektorze zawierane są porozumienia, a sygnatariusze zobowiązują się ograniczyć marnotrawienie żywności o 30% do 2025 r. i 50% do 2030 r.⁵⁴ Krajowa strategia przewiduje konieczność dalszego zbierania danych, tworzenia grup roboczych oraz przeprowadzania analiz⁵⁵.

Na uwagę zasługuje również działalność organizacji non-profit, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, zwłaszcza w zakresie przekazywania i dystrybuowania żywności, która nie trafi do konsumentów w ramach zwykłego łańcucha „od pola do stołu”. W tym względzie należy wyróżnić banki żywności (*die Tafeln*) oraz Foodsharing e.V., organizację zarządzającą

⁵¹ <https://www.zugutfuerdietonne.de> [dostęp: 1.03.2022].

⁵² Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft, Nationale Strategie...

⁵³ <https://www.verbraucherzentrale.de/wissen/lebensmittel/lebensmittelproduktion/lebensmittelverschwendung-wie-wird-die-nationale-strategie-umgesetzt-64354> [dostęp: 1.03.2022].

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ <https://ratingen-nachhaltig.de/nachhaltige-ernaehrung-was-kann-die-neue-nationale-strategie-zur-reduzierung-der-lebensmittelverschwendung-bis-2030/> [dostęp: 1.03.2022].

platformą internetową foodsharing.de⁵⁶. W Niemczech ponad 950 banków żywności działających na zasadach non-profit zbiera żywność i przekazuje ją osobom potrzebującym⁵⁷. *Die Tafeln*, w zależności od lokalnych potrzeb i możliwości, oferują również odzież, artykuły gospodarstwa domowego, meble oraz dodatkowe usługi, w tym opiekę nad dziećmi. Zapewniają osobom w trudnej sytuacji społecznej skromną pomoc finansową, tworząc jednocześnie przestrzeń do spotkań, a tym samym ramy do budowania sieci społecznej, która daje wsparcie osobom dotkniętym ubóstwem i może pomóc im poprawić swoją sytuację. *Die Tafeln* traktowane są, podobnie jak polskie banki żywności, jako podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze, a zatem zobowiązane są do spełnienia wszystkich wymogów prawa żywnościowego.

Także platforma foodsharing.de umożliwia osobom fizycznym, detalistom i producentom dzielenie się żywnością, która może zostać zmarnowana. Takie środki spożywcze przekazywane są wolontariuszom, zwanym Food-savers⁵⁸. Celem foodsharing.de jest powtórne zagospodarowanie żywności, której z różnych powodów nie można już sprzedawać, ale nadal jest jadalna. Wolontariusze sortują otrzymane środki spożywcze, utylizują odpady, a wciąż jadalne produkty są następnie rozprowadzane dalej. Przekazujący żywność zawierają z Foodsavers umowę, na mocy której Foodsavers przejmują odpowiedzialność za oferowaną żywność⁵⁹. W odróżnieniu od *die Tafeln* w ramach foodsharing.de dystrybuowana jest również przeterminowana żywność, jeśli nadal jest zdatna do spożycia i nie stanowi zagrożenia dla zdrowia. Podczas gdy głównym celem *die Tafeln* jest wsparcie osób potrzebujących, odbiorcami żywności w ramach foodsharing.de są różne podmioty niezależnie od ich sytuacji materialnej⁶⁰.

Trzeba podkreślić, że problem marnowania żywności istnieje w polityce niemieckiej już od wielu lat. Należy odnotować np. wspólne skrytykowanie 18 października 2012 r. przez CDU/CSU, FDP, SPD i Zielonych możliwych do uniknięcia strat żywności jako etycznie i ekologicznie niedopuszczalnych oraz wezwanie rządu federalnego do uzgodnienia z przemysłem celów redukcji odpadów⁶¹. Również lewicowa partia polityczna Die Linke domagała się od producentów, hurtowników i detalistów podjęcia działań przeciwko

⁵⁶ <https://foodsharing.de/> [dostęp: 1.03.2022].

⁵⁷ <https://www.tafel.de/ueber-uns> [dostęp: 1.03.2022].

⁵⁸ <https://foodsharing.de/fuer-unternehmen> [dostęp: 1.03.2022].

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ A.H. Meyer, *Verschwendung, Lebensmittel-Verschwendung: eine moralinsaure Kampagne*, w: M. Girna (red.), *Festschrift für Matthias Horst*, Hamburg 2013, s. 327.

niszczeniu i marnowaniu żywności⁶². Aby osiągnąć zakładany cel zmniejszenia o połowę ilości możliwych do uniknięcia odpadów żywnościowych, sugerowano m.in. publikowanie przez przedsiębiorców bilansów produktów czy oferowanie konsumentom opakowań żywności o rozmiarach odpowiadających popytowi, aby uniknąć zakupu niepotrzebnych ilości środków spożywczych⁶³.

W Niemczech, w przeciwieństwie do Polski, nie przyjęto dotychczas szczególnych przepisów dotyczących przeciwdziałania marnowaniu żywności. Nie oznacza to jednak, że prawodawca nie widzi tego problemu. Należy bowiem zauważyć, że aby ułatwić przekazywanie żywności, znowelizowano przepisy prawa podatkowego i zwolniono z podatku od towarów i usług darowizny dokonywane w celach charytatywnych na krótko przed upływem terminu przydatności do spożycia lub daty minimalnej trwałości⁶⁴.

Zauważając, że przyczyną marnowania żywności mogą być także ograniczenia prawne dotyczące bezpieczeństwa żywności i rygorów z tym związanych, niemiecka doktryna coraz częściej formułuje postulaty *de lege ferenda* oraz *de lege lata*.

W doktrynie niemieckiej podnosi się, że istotnym ograniczeniem w przeciwdziałaniu marnowaniu żywności jest brak ułatwień w przekazywaniu żywności na cele charytatywne. Banki żywności są bowiem traktowane jako podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze. Podkreśla się, że jest to zasadne w odniesieniu do obowiązków związanych z bezpieczeństwem i higieną żywności, jednak postuluje się wprowadzenie dodatkowych ułatwień w zakresie zapewnienia identyfikowalności środków spożywczych⁶⁵, nawet pomimo wprowadzenia w Niemczech uproszczonej procedury dokumentacji darowizny żywności dokonywanych na rzecz organizacji non-profit⁶⁶.

Istotną barierą są także obowiązki w zakresie informowania konsumenta o środkach spożywczych⁶⁷, ponieważ nieprawidłowo oznakowana żywność nie może być wprowadzana na rynek. Coraz częściej wyrażane są krytyczne uwagi na temat polityki „zero tolerancji” wobec błędów w etykietowaniu i postuluje się akceptację błędów, które nie mają wpływu na zdrowie lub interesy handlowe konsumentów, np. w zakresie wielkości czcionki, umiesz-

⁶² Ibidem, s. 327–328.

⁶³ Ibidem, s. 328.

⁶⁴ Ibidem, s. 329.

⁶⁵ M. Grube, „Fridays for Future” und das Lebensmittelrecht - Zielkonflikte: Wenn das Lebensmittelrecht einer nachhaltigen Wirtschaft im Wege steht, „Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht” 2020, nr 2, s. 224–225.

⁶⁶ A.H. Meyer, *Verschwendung, Lebensmittel-Verschwendung...*, s. 329–330.

⁶⁷ M. Grube, „Fridays for Future” und das Lebensmittelrecht..., s. 226–227.

czania informacji w samym polu widzenia, wartości odżywczych, a nawet drobnych błędów w wykazie składników, o ile nie mają one wpływu na decyzje zakupowe konsumentów⁶⁸.

Krytycznie ocenia się również regulacje dotyczące norm jakościowych, które najwyższą jakość żywności czynią standardem⁶⁹. Niektóre normy handlowe nie są związane z bezpieczeństwem ani jakością żywności. Można przywołać tu chociażby nieobowiązujące już regulacje dotyczące krzywizny ogórka⁷⁰. Nadal obowiązuje wiele niezrozumiałych i niejasnych norm jakościowych, np. skorupka jaj klasy A musi być czysta, nieuszkodzona i mieć normalny kształt⁷¹. Jednak w związku ze zwiększoną produkcją jaj z wolnego wybiegu lub w ramach produkcji ekologicznej skorupki jaj są coraz częściej zakurzone i zapiaszczone, co rodzi wątpliwość, czy spełnione są wymogi dotyczące czystości⁷². Z tego względu konieczne wydaje się dokonywanie bieżących przeglądów norm jakościowych i weryfikowanie ich zasadności.

Jako istotną przeszkodę w ograniczaniu marnowania żywności niemiecka doktryna wskazuje także zbyt krótkie okresy przejściowe przy zmianie wymogów prawnych, co może powodować konieczność wycofywania z rynku gotowych już produktów spożywczych⁷³. Ma to miejsce np. w przypadku ograniczania dopuszczalnych ilości pestycydów czy środków ochrony roślin, gdy nie przewiduje się odrębnych przepisów przejściowych dla produktów przetworzonych o długim okresie trwałości, takich jak np. dżemy, przetwory warzywne⁷⁴. Produkty legalnie wytworzone i wprowadzone do obrotu muszą zostać w takim przypadku wycofane z rynku nawet przed upływem daty minimalnej trwałości ze względu na upływ okresu przejściowego.

Podkreśla się jednak, że w Niemczech aby skutecznie przeciwdziałać marnotrawieniu żywności, niezbędne jest w pierwszej kolejności, jeszcze przed przyjęciem środków prawnych, określenie wielkości, zakresu i przyczyn tego zjawiska⁷⁵. Mimo formułowanych postulatów *de lege ferenda* i *de lege lata* doktryna stoi na stanowisku, że marnowanie żywności można

⁶⁸ Ibidem, s. 226–227.

⁶⁹ Ibidem, s. 222–223.

⁷⁰ Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 1677/88 z 15 czerwca 1988 r. ustanawiające normy jakości ogórków (Dz. Urz. UE L nr 150), s. 21 i n.

⁷¹ Art. 2 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Komisji (WE) nr 589/2008 z 23 czerwca 2008 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonywania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w sprawie norm handlowych w odniesieniu do jaj (Dz. Urz. UE L nr 163), s. 6 i n.

⁷² M. Grube, „Fridays for Future” und das Lebensmittelrecht..., s. 227–228.

⁷³ Ibidem, s. 222–223.

⁷⁴ Ibidem, s. 228.

⁷⁵ A.H. Meyer, *Verschwendung, Lebensmittel-Verschwendung...*, s. 331.

ograniczyć nie tylko poprzez zmianę prawodawstwa, ale także poprzez zmianę stosowania przepisów⁷⁶. Wydaje się zatem, że do momentu uzyskania niezbędnych danych statystycznych prawodawca niemiecki nie wprowadzi szczególnych regulacji krajowych w zakresie przeciwdziałania marnowaniu żywności. Potwierdza to również powszechny w Niemczech pogląd, że edukacja, kampanie informacyjne, zwiększanie świadomości społecznej odniosą lepszy efekt niż prawne zakazy o nieokreślonym skutku⁷⁷. Jak wskazuje Matthias Wiemers, odpowiedzialności za marnowanie żywności nie można przecież przerzucić wyłącznie na podmioty prowadzące przedsiębiorstwa spożywcze⁷⁸.

Podsumowanie

Marnowanie żywności jest zjawiskiem niepożądanym ze względów gospodarczych, społecznych, ekonomicznych, środowiskowych oraz etycznych. Jego zasięg jest globalny, ale przeciwdziałać mu trzeba już na poziomie regionalnym, a nawet lokalnym. Obecnie brak jest zarówno w UE, jak i Polsce czy w Niemczech wystarczających rozwiązań prawnych, które pozwalałyby na skuteczne i kompleksowe przeciwdziałanie marnowaniu żywności. Wprawdzie na poziomie unijnym zauważalny jest proces tworzenia założeń przyszłych polityk oraz ram prawnych dla działań mających służyć ograniczaniu i zwalczaniu tego zjawiska, trudno oprzeć się jednak wrażeniu, że choć UE od dekady zwraca uwagę na konieczność przeciwdziałania marnowaniu żywności, to nie podjęto dotąd w tym względzie skoordynowanych działań.

Wydaje się, że Niemcy mają nieco inną strategię walki z tym zjawiskiem niż Polska, która mimo że nie posiada wiarygodnych danych statystycznych w tym zakresie, jest jednym z pierwszych państw, które przyjęły szczególnie regulacje. Ustawa o przeciwdziałaniu marnowaniu żywności budzi jednak wątpliwości. Dotyczą one głównie wąskiego zakresu normatywnego, problemów z wykładnią przepisów oraz skuteczności ustanowionych instrumentów. Prawodawca nie przewiduje też żadnych instrumentów wsparcia dla podmiotów podejmujących działania mające na celu ograniczenie marnowania żywności, wprowadzając jedynie kilka obowiązków o charakterze

⁷⁶ M. Grube, „*Fridays for Future*” und das Lebensmittelrecht..., s. 222–223.

⁷⁷ M. Wiemers, *Das Problem...*, s. 106.

⁷⁸ *Ibidem*, s. 109.

normatywnym. Wydaje się, że polskiemu ustawodawcy brakuje pomysłu na całościowe rozwiązanie tak ważnego problemu.

Niemcy natomiast, mimo licznych postulatów *de lege ferenda* i *de lege lata* przedstawianych przez doktrynę, co do zasady nie przyjęły szczególnych regulacji. Dominuje bowiem stanowisko, że aby przyjąć skuteczne środki przeciwdziałające marnowaniu żywności, konieczne jest w pierwszej kolejności zebranie rzetelnych danych statystycznych i zdobycie możliwie pełnej wiedzy na temat tego zjawiska. Prezentowane są również słuszne poglądy, że marnowanie żywności można ograniczyć nie tylko poprzez zmianę prawodawstwa, ale także poprzez zmianę stosowania przepisów. Powszechne jest też stwierdzenie, że edukacja, kampanie informacyjne, zwiększanie świadomości społecznej odniosą lepszy efekt niż normatywne zakazy lub nałożenie dodatkowych zobowiązań na podmioty sektora rolno-spożywczego.

UE i jej państwa członkowskie są na początkowym etapie walki z marnowaniem żywności. Mimo że niektóre z państw, w tym Polska, przyjęły szczególne regulacje, to ich zakres jest bardzo ograniczony. Jednym z celów polskiej ustawy jest gromadzenie danych i wiedzy o zakresie tego zjawiska, m.in. poprzez realizację obowiązków sprawozdawczych oraz zainicjowanie współpracy dystrybutorów z organizacjami pozarządowymi. Warto podkreślić, że bez udziału i zaangażowania społeczeństwa same regulacje prawne nie wystarczą do skutecznego przeciwdziałania marnowaniu żywności, także dlatego, że największy w nim udział ma etap konsumpcji żywności, co do którego możliwość ingerencji prawodawcy jest ograniczona. W tym zakresie warto opierać się na doświadczeniach niemieckich i inicjatywach tam podejmowanych.

BIBLIOGRAFIA

- Banaszak B. (2012), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa, SIP Legalis.
- Budzinowski R. (2015), *Współczesne wyzwania związane z żywnością i ich rola w kształtowaniu polityki rolnej i prawa rolnego*, „Przegląd Prawa Rolnego” nr 2.
- Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft (2019), *Nationale Strategie zur Reduzierung der Lebensmittelverschwendung*, Berlin.
- Grube M. (2020), „*Fridays for Future*” und das Lebensmittelrecht – Zielkonflikte: Wenn das Lebensmittelrecht einer nachhaltigen Wirtschaft im Wege steht, „Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht” nr 2.
- Hauser R., Niewiadomski Z., Wróbel A. (red.) (2018), *Publiczne prawo gospodarcze. System Prawa Administracyjnego*, t. 8A, Warszawa.

- Leśkiewicz K. (2015), *Prawne aspekty przeciwdziałania marnowaniu żywności*, „Przegląd Prawa Rolnego” nr 2.
- Mettke T. (2017), *Die große Verschwendung*, „Zeitschrift für das gesamte Lebensmittelrecht” nr 6.
- Meyer A.H. (2013), *Verschwendung, Lebensmittel-Verschwendung: eine moralinsaure Kampagne*, w: M. Girnau (red.), *Festschrift für Matthias Horst*, Hamburg.
- Sokołowski Ł.M. (2020), *The placing of novel foods on the EU market in the light of new EU regulations*, Poznań.
- Vaqué L.G. (2015), *Food Loss and Waste in the European Union: A New Challenge for the Food Law?*, „European Food and Feed Law Review” nr 1.
- Wiemers M. (2017), *Das Problem der Lebensmittelverschwendung*, „Behr’s Jahrbuch”.

COUNTERACTING FOOD WASTE AS A CONTEMPORARY CHALLENGE – A COMPARATIVE STUDY OF POLISH AND GERMAN LAW

Summary

The considerations presented in this article are an attempt to compare and evaluate the manner in which Poland and Germany counteract food waste. Food waste is a global problem but measures to mitigate it should be taken already at the regional and even local levels. While Poland has implemented a specific legal regulation to control food waste, there is no such specific regulation in Germany. As a matter of fact neither in Poland nor in Germany nor throughout the whole EU there exist regulations that would make it possible to counteract food waste effectively and comprehensively. Moreover, without the participation and involvement of societies, no regulations will be truly effective because the largest proportion of the waste occurs at the food consumption stage, where the possibility of the legislator’s interference is very limited. The German initiatives and experience in this field may be worth following.

Keywords: food waste, food losses, food security, food sovereignty

CONTRASTO ALLO SPRECO ALIMENTARE COME SFIDA CONTEMPORANEA – UN’ANALISI COMPARATIVA DEL DIRITTO POLACCO E TEDESCO

Riassunto

L’articolo si propone di mettere a confronto e di valutare metodi attraverso i quali contrastare lo spreco alimentare in Polonia e Germania. Il fenomeno è di carattere globale, ma va affrontato a livello regionale, e persino locale. In Polonia è stata introdotta una regolazione giuridica separata, non presente in Germania. Nella parte conclusiva l’autore afferma, tra l’altro, che sia nell’UE che in Polonia e Germania mancano soluzioni giuridiche in grado di contrastare lo spreco in modo efficace e completo. Visto che il consumo alimentare ne è la

tappa più importante, sulla quale il legislatore ha una possibilità di intervento molto limitata, tali regolazioni, senza coinvolgimento e impegno da parte della società, non bastano per raggiungere l'obiettivo. Al riguardo, conviene fare affidamento sull'esperienza tedesca e sulle iniziative intraprese.

Parole chiave: spreco alimentare, perdite alimentari, sicurezza alimentare, sovranità alimentare